

Zápas o prvenstvo? Rodinná politika a stratégia Pálffyovcov v prvej polovici 17. storočia*

ANNA FUNDÁRKOVÁ

Kľúčové slová: Uhorsko, raný novovek, rod Pálffy, aristokracia, sociálny status, sociálna mobilita

Rovnako ako dnes, aj v ranom novoveku si ľudia boli vedomí dôležitosti pokrvných vzťahov a dedičské právo si tiež vyžadovalo, aby sa starali aj o vzdialenejšie príbuzenstvo. V rámci rodinnej stratégie aristokratických rodín však nadobudli osobitý význam aj rodinné vzťahy vytvorené sobášmi. V dôsledku nízkej úrovne medicínskych poznatkov a najmä častých vojnových konfliktov prišli v niektorých prípadoch o život viacerí predstavitelia vysoko postavených šľachtických rodín, čo malo často neblahé následky z hľadiska kontinuity rodu.¹ Preto bolo nevyhnutné, aby sa aspoň podobná starostlivosť, ako najstaršiemu synovi, alebo starším synom, venovala aj tým neskôr narodeným. Pozornosť sa dokonca nesústreďovala iba na „hlavnú“ a najúspešnejšiu líniu rodu, ale aj na predstaviteľov „vedľajších“ línií. Podľa hesla „istota je istota“ vychovávali deti zo vzdialenejšieho príbuzenstva spolu s deťmi z „hlavnej línie“, bohatší príbuzní im platili zahraničné štúdiá alebo ich ako patróni podporovali v kariérnom vzostupe a sprostredkovali im výhodné manželstvá.²

Sledovanie rodinnej politiky jedného z významných aristokratických rodov prináša veľa nových poznatkov o tom, ako sa rody usilovali udržať v spoločenskej, hospodárskej a politickej elite krajiny. Išlo o veľmi dômyselne a často do detailov premyslenú stratégiu, v ktorej každý člen

* Štúdiá vznikla v rámci riešenia projektu VEGA č. 2/0133/10 „Šľachtický dvor – mocensko-politická, správna a kultúrna entita v ranom novoveku“.

¹ Ako príklad môžeme uviesť rodinu Esterházyovcov, v ktorej sa v rokoch 1600 až 1650 narodilo 43 detí, z nich však 15 zomrelo útlom veku. Dospelosti, alebo aspoň uzavretia manželstva sa dožilo 28 est. erházyovských potomkov. HORN, Ildikó. Nemesi árvák. In PÉTER, Katalin (ed.). *Gyermek a kora újkori Magyarországon. „Adott Isten hozánk való szeretetéből egy kis fraucimmerecskét nekünk“*. Budapest: MTA Történettudományi Intézet, 1996, s. 51. Tento aristokratický rod mal tiež smolu, čo sa týka účasti ich potomkov na bojovom poli – v nešťastnej bitke pri Vozokanoch prišli o život až štyria Esterházyovci, medzi nimi aj senior rodu Ladislav Esterházy.

² Viď k tomu podrobnejšie: FEJES, Judit. Az Esterházy család házassági politikája 1645 után. In PÉTER, Katalin (ed.). *ref. 1*, s. 115.

rodu mal svoje presne vymedzené miesto, už od jeho detstva vznikali plány na jeho sobáš, v prípade mužských potomkov sa rozhodovalo aj o budúcej kariére. Z prostredia uhorskej šľachty však zatiaľ existuje málo čiastkových štúdií, venovaných tejto problematike.³ V nasledujúcej štúdií predstavíme najdôležitejšie črty rodinnej politiky Pálffyovcov v prvej polovici 17. storočia. Hlavný dôraz pritom kladieme na zodpovedanie otázky, ako sa najmladšiemu synovi „rábskeho hrdinu“ Mikuláša Pálffyho, Pavlovi Pálffymu, podarilo predbehnúť svojich dvoch starších bratov.

O vzostup rodu Pálffyovcov medzi spoločenskú, politickú a hospodársku elitu Uhorského kráľovstva sa rozhodujúcou mierou zaslúžil Mikuláš Pálffy (1552 – 1600). Hoci bol v poradí šiestym dieťaťom Petra Pálffyho a Žofie Dersffyovej, dosiahol oveľa významnejšie postavenie, ako jeho štyria starší bratia Tomáš, Juraj, Ján a Štefan. Významne k tomu prispela okolnosť, že svoju mladosť strávil na viedenskom dvore v prostredí arcikniežaťa a neskoršieho cisára Rudolfa II. Vďaka priazni panovníka bol roku 1580 vymenovaný za župana Bratislavskej stolice, za hlavného kapitána Bratislavského hradu a o rok neskôr bol spolu s bratmi Tomášom, Štefanom a Jánom povýšený medzi barónov. Dosiahol tiež významné velitelské posty v strategicky najdôležitejších pevnostiach – Komárne, Nových Zámkoch a tiež v Ostrihome. K vzostupu Pálffyovcov však významne prispela aj dômyselná sobášna politika, v dôsledku ktorej vytvorili do konca 16. storočia rodinné kontakty s poprednými rodmi v Uhorsku, na viedenskom dvore a dokonca aj v Nemeckej ríši. Mikuláš Pálffy sa oženil s Máriou Fuggerovou (1566 – 1641), bohatou predstaviteľkou augsburského bankárskeho domu, vďaka čomu sa stal majiteľom hradu a panstva Červený Kameň.⁴

Mikuláš Pálffy a Mária Fuggerová mali osem detí.⁵ Najstarší Štefan sa narodil roku 1587, potom nasledovali Ján (1588), Katarína (1590), Pavol (1592), Mikuláš (1593), Žofia a napokon Magdaléna.⁶ Podobne, ako to bolo zvykom aj v iných šľachtických rodinách, aj Pálffyovci dbali na to, aby ich deti získali čo najkvalitnejšie vzdelanie. Roku 1598 preto poslali Štefana, Jána a Pavla s prefektom Jánom Körmendym a preceptorom Jánom Szekeresom do Viedne na jezuitskú školu.⁷

³ O sobášnej politike Mikuláša Esterházyho pozri: FEJES, ref. 2, s. 115-166.

⁴ Viac o Mikulášovi Pálffym a vzostupe rodu Pálffyovcov pozri: PÁLFFY, Géza. A Pálffy család felemelkedése a 16. században. In FUNDÁRKOVÁ, Anna – PÁLFFY, Géza. *Pálffyovci v novoveku. Vzostup významného uhorského šľachtického rodu*. Bratislava-Budapest, 2003, s. 17-35. PÁLFFY, Géza. Der Aufstieg der Familie Esterházy in die ungarische Aristokratie. In *Die Familie Esterházy im 17. und 18. Jahrhundert*. 28. *Schlaininger Gespräche. Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland*, Band 128, Eisenstadt 2009, s. 13-46.

⁵ Myslím tým deti, ktoré sa dožili dospelosti, keďže doteraz sa mi podarilo zistiť, že tri pálffyovské deti zomreli krátko po narodení.

⁶ Ich dátumy narodenia sa nám zatiaľ nepodarilo zistiť, domnievame sa však, že prišli na svet pravdepodobne po roku 1596, pretože testament Mikuláša Pálffyho z tohto roku spomína iba dcéru Katarínu. Testament Mikuláša Pálffyho z 30. marca 1596. JEDLICKÁ, Pál. *Adatok erdődi báró Pálffy Miklós a győri hősnek életrajza és korához*. Eger 1897, s. 597, list č. 933.

⁷ Zo záznamov Jána Körmendyho vyplýva, že spolu s chlapcami prišiel do Viedne 13. októbra 1598 a pamätihodnosti mesta im ukázal istý doktor Latomy. Slovenský národný archív, Ústredný archív rodu Pálffy, A. VIII, L. 1, F. 1, Nr. 1.

O stredoškolskom vzdelaní Štefana a Jána zatiaľ nie sú k dispozícii bližšie informácie. Ich mladší bratia Pavol a Mikuláš pokračovali od roku 1606 v štúdiách na jezuitskom kolégiu v bavorskom Ingolstadte.⁸ O tri roky neskôr sa stali žiakmi olomouckého jezuitského kolégia.⁹ Na záver svojich štúdií sa páľffyovskí chlapci vydali na cestu po Taliansku. Štefan a Ján Páľffyovci v rokoch 1603 a 1604 navštívili Perugiu a Sienu.¹⁰ Pavol Páľffy nastúpil na študijnú cestu po Taliansku o osem rokov neskôr. Dňa 6. novembra 1611 sa zapísal na univerzitu v Perugii, následne koncom mesiaca odišiel do Neapola. Po tom sa premiestnil do Ríma, kde sa zdržal až do 28. októbra 1612, o štyri dni neskôr si zapísal meno do matriky univerzity v Siene, kde pobudol viac než rok.¹¹

Z uvedeného vyplýva, že každý zo synov Mikuláša Páľffyho mal rovnaké možnosti na dosiahnutie primeraného vzdelania, dokonca traja z nich absolvovali aj finančne nákladnú cestu po zahraničí, tzv. *Kavalierstour*.¹² Prvorodený Štefan Páľffy dosiahol významné posty skôr, ako jeho mladší bratia. Krátko po smrti Mikuláša Páľffyho bol v roku 1600 vymenovaný do funkcie dedičného župana Bratislavskej stolice¹³ a o osem rokov neskôr sa stal spolu s Petrom Révayom strážcom uhorskej kráľovskej koruny. Pozoruhodné je, že rovnako rýchlo sa rozvíjala kariéra aj jeho najmladšieho brata Mikuláša, ktorého rodina nasmerovala na cirkevnú dráhu. Mal iba 14 rokov, keď bol vymenovaný za bratislavského hlavného pošta. Keď roku 1615 zomrel ostrihomský arcibiskup František Forgách, Melchior Khlesl, hlavný dôverník Mateja II., sa snažil sotva 22-ročného Mikuláša Páľffyho presadiť ako protikandidáta Petra Pázmánya.¹⁴ Tento zámer napokon nevyšiel, no prípad jasne dokladuje, že predstavitelia rodu Páľffyovcov nemali ambíciu obsadiť iba najvyššie politické a vojenské funkcie, ale chceli mať zástupcov aj v radoch vysokej cirkevnej hierarchie. Mikuláša Páľffyho mladšieho však zrejme priťahovala aj vojenská dráha, čo však napokon zapríčinilo predčasný záver jeho sľubne rozvíjajúcej sa kariéry. Zomrel mladý, iba 28-ročný, keď padol v bojoch proti Gabrielovi Bethlenovi roku 1621.¹⁵

⁸ BITSKEY, István. Studenten aus den Ländern der Stephanskronen an katholischen Universitäten des Heiligen Römischen Reiches deutscher Nation im 17. Jahrhundert. In FATA, Márta – KURUCZ, Gyula – SCHINDLING, Anton (ed.). *Peregrinatio Hungarica. Studenten aus Ungarn an deutschen und österreichischen Hochschulen vom 16. bis zum 20. Jahrhundert*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2006, s. 131.

⁹ HELLEBRANDT, Árpád. Az Olmüczben tanult magyarok 1590-1664. In *Történelmi Tár*, Budapest 1888, s. 201; SZÓGI, László. Az olmüzi egyetemen tanult magyarországi, erdélyi és horvátországi születésű hallgatók 1576-1850. In E. KOVÁCS, Péter – KALMÁR, János – V. MOLNÁR, László (ed.) *Unger Mátyás Emlékkönyv. Emlékkönyv Unger Mátyás negyedszázados egyetemi történeztanári működése emlékére, és születésének hetvenedik évfordulója alkalmából*. Budapest – Eger: MTA Történettudományi Intézete – Heves Megyei Levéltár, 1991, s. 201.

¹⁰ VERESS, Endre. *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai (1221-1864)*. Budapest 1941, s. 315.

¹¹ VERESS, Endre. *A paduai egyetem magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai (1264-1864)*. Budapest 1915, s. 339.

¹² Zatiaľ sa nepodarilo zistiť, či cestu do zahraničia absolvoval aj Mikuláš Páľffy.

¹³ Vyplýva to z listu Štefana Hirtháziho Márii Fuggerovej. Nabádal ju, aby sa čím skôr postarala o to, aby Štefan obsadil túto dôležitú pozíciu a nečakali dovtedy, kým za vrší 24. rok svojho života. Hirtházi sa obával, že „vo vojnových časoch by sa mohlo hocičo prihodit“ a v dôsledku toho by Páľffyovci stratili ten to významný post. Pezinok, 6. 6. 1600. Österreichisches Staatsarchiv Wien (ďalej Öst A), Abt. Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Familienarchiv Páľffy, A. I., L. IV., F. I., Karton Nr. 8.

¹⁴ JEDLICKA, Pál. *Eredeti részletek gróf Páľffy család okmánytárához. Gróf Páľffyak életrajzi adatai*. Budapest 1910, s. 498.

¹⁵ JEDLICKA, ref. 14, s. 498.

Najmenej ctižiadostivým zo synov Mikuláš a Pálffyho bol druhorodený Ján. V mladosti bol síce v ymenovaný za k omorníka Ma teja II. a vyznamenal sa aj na vojenskom poli, napriek tomu nedosiahol žiadne dôležité veliteľské funkcie a ani na viedenskom dvore sa výraznejšie nepresadil. Roku 1625 bol po bratovi Štefanovi vymenovaný za strážcu koruny, roku 1636 získal titul grófa a roku 1643 sa stal županom Komárňanskej stolice.¹⁶ Väčšinu svojho života však strávil vo svojom kaštieli v Suchej nad Parnou a na rozdiel od Štefana a Pavla Pálffyho neprejavil ani výraznejší záujem o získavanie ďalších majetkov. Veľmi zjednodušene by sa dalo povedať, že bol to neambiciózny starší súrodenec, ktorého nebol problém „predbehnúť“.

Pavol Pálffy sa po návrate z Talianska snažil presadiť na vojenskom poli, no netrvalo dlho a vyšlo najavo, že veliteľské schopnosti po otcovi nezdedil. Od 1. júla 1624 až do 26. augusta 1626 slúžil vo funkcii „*bestellter obrist*“, táto krátka kapitola v jeho živote sa však skončila fiaskom. Vojaci pod jeho velením vyplienili slobodné kráľovské mestá Pezinok a Svätý Jur a celý prípad napokon vyšetřovala Dvorská vojenská rada.¹⁷ Veľmi skoro sa však prejavilo, že ambície a talent Pavla Pálffyho spočívajú v celkom inej sfére života.

V tejto súvislosti sa do popredia dostáva otázka: kto rozhodoval o tom, ako bude vyzerať budúca kariéra mladých šľachticov, či si majú vybrať svetskú alebo cirkevnú dráhu? Tieto úvahy vznikli ešte pred tým, ako mladých šľachticov vyslali na štúdiá a v mnohých prípadoch úzko súviseli s rodinnou politikou. Zaujímavé je, že proces rozhodovania nebol záležitosťou iba rodičov alebo najbližších príbuzných, ale aj „priateľov rodiny“, teda vzdialenejšieho príbuzenstva a patrónov na domácej pôde i na viedenskom dvore.¹⁸ Mohol sa však urodzený mladík vzoprieť tejto „kolektívnej“ vôli a vybrať si kariéru podľa vlastných predstáv? Prax ukazuje, že iba v prípade, ak jeho voľba bola v súlade s rodinnou stratégiou. V opačnom prípade totiž mohli z jeho rozhodnutia vzniknúť vážne konflikty, ako to ilustruje aj príklad Ferdinanda Pálffyho (1620 – 1680). Študoval v Trnave u jezuitov a v roku 1640 stal magistrom „slobodných umení“. Ešte počas štúdií chcel vstúpiť do jezuitského rádu, jeho otec Ján Pálffy však mal iné plány so svojím jediným synom a chcel ho nasmerovať na svetskú dráhu. Ferdinand preto dlhú dobu svoj zámer zatajoval. Keď sa napokon otcovi priznal, ten a viacerí príbuzní sa ho snažili od jeho rozhodnutia odradiť, ale neúspešne. Nesúhlas rodiny bol celkom pochopiteľný, ak vezmeme do úvahy, že na začiatku 40. rokov mali Pálffyovci vážne obavy o zachovanie continuity rodu. Štefan Pálffy mal taktiež len jedného syna, manželstvo Pavla Pálffyho bolo zatiaľ bezdetné a vzdialeného bratranca Tomáša Pálffyho v tom čase už nasmerovali na cirkevnú dráhu. Tvrdohlavý Ferdinand v snahe dosiahnuť svoj cieľ dokonca utiekol z rodičovského domu, čo napokon Jána Pálffyho prinútilo, aby súhlasil so synovou voľbou.¹⁹

¹⁶ JEDLICKSKA, ref. 14, s. 494.

¹⁷ Hlásenie Dvorskej vojenskej rady Ferdinandovi II. ÖStA, Abt. Hofkammerarchiv (ďalej HKA), Hoffinanz Ungarn (ďalej HFU), 1624 Juli-Dez., Rote Nr. 126, Konv. Juli, fol. 55f.

¹⁸ LEIBETSEDER, Mathis. *Die Kavaliertour. Adlige Erziehungsreisen im 17. und 18. Jahrhundert*. Köln – Weimar – Wien: Böhlau Verlag, 2004, s. 48.

¹⁹ Zatiaľ sa nepodarilo nájsť korešpondenciu k prípadu Ferdinanda Pálffyho. JEDLICKSKA, ref. 14, s. 502.

K dôležitým predpokladom postupu smerom nahor patrili aj výhodne uzavreté manželstvá. Štefan Pálffy sa oženil so Zuzanou Puchheimovou, dcérou Johanna Christopha von Puchheima (1578 – 1619), veliteľa uhorských pohraničných pevností a člena Dvorskej vojenskej rady. Jej bratia dosiahli tiež významné posty: Johann Rudolf (zomrel 1651) bol kráľovským diplomatom, tajným radcom a hlavným komorníkom. Oto sa stal biskupom v Ľubľane a Johann Christoph podpredsedom Dvorskej vojenskej rady. Ján Pálffy priviedol k oltáru Annu Julianu Mansfeldovú, ktorej mŕtvi príbuzní vykonávali rôzne veliteľské funkcie v uhorských pohraničných pevnostiach. Po jej smrti si vybral partnerku z domácej šľachty, Juditu Amadeovú.

Pavol sa oženil relatívne neskoro. Mal už 37 rokov, keď si roku 1629 vzal sesternicu druhého stupňa, Fantišku Máriu Khuen de Belasi, dcéru tajného radcu Johanna Eusebia Khuen von Belasiho. Je celkom pravdepodobné, že oženiť sa nechcel skôr, kým sa mu nepodarilo dosiahnuť významnejšie funkcie a patrične rozšíriť svoju majetkovú základňu. Z hľadiska ďalšieho smerovania bratov Pálffyovcov nebola významná ani tak skutočnosť, že si obidvaja vzali predstaviteľky rodov, ktorých členovia zastávali popredné funkcie na viedenskom dvore. Otázkou bolo, kto dokáže profitovať viac z týchto kontaktov.

Pavol Pálffy už na začiatku budovania svojej majetkovej základne jasne ukázal, ako sa dá ťažiť z dôležitých vzťahov na viedenskom dvore, ktoré vznikli v dôsledku sobášnej politiky jeho rodu. Roku 1619 rozdelil a Mária Fuggerová otcovské dedičstvo medzi svojich synov. Štefan dostal hrad Červený Kameň a mestečko Částú, ktorého príjmy mal v zmysle testamentu Mikuláša Pálffyho použiť na udržiavanie hradu. O príjmy z panstva Červený Kameň sa mal podeliť s bratom Jánom. Pavol dostal hrad a panstvo Pajštún, kaštieľ v Stupave a musel tiež zaplatiť dlhy vo výške 82 tisíc zlatých.²⁰ Túto relatívne skromnú majetkovú základňu sa snažil cieľavedome rozširovať. Uplynuli len dva roky od delenia majetku, keď Pavol prejavil záujem o získanie hradu a panstva Plavec, ktorého vlastnil Peter Balassa, manžel Magdalény Pálffyovej, sestry Pavla Pálffyho. Keďže Balassa nezanechal mŕtvych potomkov, majetok sa dostal naspäť do vlastníctva koruny a rozbehol sa obvyklý kolotoč medzi dvorom a záujemcami o panstvo. Okrem Balassovej vdovy sa doňho zapojili Pavol Apponyi, Imrich Czobor, Margárita Bakicsová, Mikuláš Esterházy a Pavol Pálffy. Dvorská komora hodnotila všetkých záujemcov pozitívne, najviac však z ich pohľadu za bodoval mladý Pálffy, ktorý sa očividne najviac vyznal v „psychológii zásobovania vojska“.²¹ V očiach radcov Dvorskej komory zavážil aj fakt, že Pálffy bol „verný jeho veličenstvu“ a navyše v jeho prípade existovala reálna perspektíva, že „privedie poddaných na panstve ku katolíckej viere a k vernosti voči Jeho Veličenstvu.“²²

²⁰ ÖStA, Abt. Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Familienarchiv Pálffy, A. I. L. IX. F. III., N.5, Karton Nr. 18; JEDLICKSKA, ref. 14, č. 58, s. 32-34.

²¹ Jeho ponuku nikto nepretromfol, keďže sľúbil ročne doviezť 300 mútov (bratislavský mut mal objem približne 1600-1650 litrov, viedenský okolo 1300 litrov) pšenice po Dunaji dovedy, kým celkové množstvo obilia nedosiahne objem 2000 mútov. Okrem toho bol ochotný zaplatiť 27187 zlatých v hotovosti, čo bola výška zálohy, ktorú mal Balassa na panstve. Keďže panstvo a k nemu patriace budovaly boli po vojnových udalostiach celkom zničené, Pálffy tiež prejavil ochotu opraviť ich. Pavol Pálffy Dvorskej komore, ÖStA, HKA, Hoffinanz Ungarn, 1621 Jan.-Dez., Rote Nr. 121, Konv. Dezember, fol. 161f.

²² Tamže.

Vplyvné kontakty však mohli tiež výrazne pomôcť pri budovaní kariéry. Už spomínaný Ján Pálffy, druhý najstarší syn Mikuláša Pálffyho, neprejavil veľké ambície presadiť sa v politickom živote. Jeho bratia Štefan a Pavol však od samého začiatku mierili smerom hore, preto je zaujímavé venovať sa vývoju ich kariér. Štefan Pálffy bol 23. marca 1626 vymenovaný za hlavného kapitána Nových Zámkov a banského kapitanátu, onedlho sa stal tiež hlavným zadunajským kapitánom. Pavol Pálffy sa stal 3. júla 1625 predsedom Uhorskej komory, 10. októbra toho istého roku mu kráľ udelil hodnosť pohárnika (*magister pincernarum*) a 21. októbra sa stal členom Uhorskej kráľovskej rady. To znamená, že v priebehu niekoľkých rokov sa mu podarilo dostať z hľadiska kariéry na rovnakú úroveň, ako staršiemu bratovi.

Ako vyplýva zo vzájomnej korešpondencie súrodencov, Pavol Pálffy sa viac zdržiaval vo Viedni, ako jeho brat. Je to pochopiteľné, lebo povinnosti súvisiace s veľtelskou funkciou nútili Štefana zdržiavať sa prevažne v Nových Zámkoch. Bolo teda prirodzené, že Pavol často sprostredkoval alebo aj vybavoval bratove záležitosti na panovníckom dvore. Z listov je evidentné, že svojím spôsobom uľahčoval komunikáciu medzi predsedom Dvorskej vojenskej rady Heinrichom Schlickom (1580 – 1650) a Štefanom Pálffym, keďže mal lepší prehľad o tom, kde sa brat práve nachádzal.²³ Ako predseda Uhorskej komory mal tiež veľmi dobrý prehľad o tom, ktoré panstvá boli prístupné k dispozícii na donáciu, o čom samozrejme informoval aj svojho brata. Pri ich získaní sa tiež usiloval zapojiť svoje viedenské známosti, napríklad, keď Štefan Pálffy prejavil záujem o panstvo v sliezskom Chojniku.²⁴ Najdôležitejším kontaktom bratov Pálffyovcov na viedenskom dvore však bol Maximilian von Trauttmansdorff (1584 – 1650), manžel ich sestry Žofie. Roku 1637 sa stal predsedom Tajnej rady a najvyšším dvorným majstrom Ferdinanda III., okrem toho bol vedúcou postavou zahraničnej politiky Habsburskej monarchie v období tridsaťročnej vojny. Obidvaja bratia Pálffyovci udržiavali srdečné vzťahy s týmto vplyvným príbuzným, ale zdá sa, že Pavlovi sa podarilo k nemu vybudovať bližší osobný vzťah, z ktorého napokon výrazne profitoval aj z hľadiska svojej kariéry.

Významnú pozíciu Pavla Pálffyho na viedenskom dvore dokumentuje aj skutočnosť, že roku 1632 ho ako predsedu Uhorskej komory poverili vedením rekonštrukčných prác Bratislavského hradu.²⁵ O dva roky neskôr sa pustil do realizácie vlastného honosného paláca

²³ Pozri na pr.: „Gróf Schlick, ktorým je teraz prezidentom Dvorskej vojenskej rady, mi povedal, že Jeho Veličenstvo mu rozkázalo spojiť sa s Vašou milosťou a požiadať Vašu milosť, aby ste sa sem dostavili. Preto žiadam Vašu milosť, aby ste okamžite prišli...“ List Pavla Pálffyho Štefanovi Pálffymu, Viedeň, 20. 5. 1632. ÖStA, HKA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IV., F. V., Karton Nr. 9, Nr. 41; JEDLICKA, ref. 14, list č. 206, s. 108.

²⁴ Panstvo Chojnik (po nemecky Kynast) patrilo Hansovi Ulrichovi Schaffgotschovi, ktorý slúžil pod velením Albrechta Waldštejna. Po jeho zavraždení aj Schaffgotsch upadol do nemilosti a jeho majetky boli skonfiškované. Štefanovi Pálffymu sa nepodarilo panstvo získať a navyše roku 1650 sa opäť do stalo do vlastníctva rodu Schaffgotsch. List Pavla Pálffyho Štefanovi Pálffymu, Viedeň, 29. 10. 1650. ÖStA, HKA, Abt. Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IV., F. V., Karton Nr. 9, Nr. 53; JEDLICKA, ref. 14, list č. 277, s. 148.

²⁵ Poverovacia listina Ferdinanda II. z 11. mája 1632. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy (FA Pálffy), A. I, L. V, F. VIII, Nr. 9.

na hradnom kopci, pri čom veľmi obratne spojil štátne záujmy so súkromnou túžbou vlastníť rezidenciu priamo v blízkosti panovníckeho sídla.²⁶ Spočiatku však veľkolepá stavba nebola výrazom momentálneho mocenského a politického postavenia Pavla Pálffyho, keďže ako predseda Uhorskej komory bol „iba“ tretím najvýznamnejším uhorským krajinským hodnostárom. Domnievam sa, že v tejto fáze výstavby mal palác symbolizovať skôr postavenie rodu Pálffyovcov v rámci Bratislavskej stolice. „Rábsky hrdina“ Mikuláš Pálffy si roku 1599 kúpil na vtedajšej Dlhej (dnes Laurinskej) ulici dom od talianskej obchodníckej a šľachtickej rodiny Pestaluzzi (Pistallici). Ten potom zdedil Štefan Pálffy a hoci ho dal prestavať na pohodlný a priestranný renesančný dom, napriek tomu nespĺňal kritériá reprezentatívnej šľachtickej rezidencie.²⁷

Doterajšie výskumy zatiaľ neobjasnili, ako sa bratia medzi sebou dohodli, keďže Štefan bol majiteľom bratislavského hradného panstva. Je však isté, že ak chcel Pavol previesť nejaké zmeny na pozemku, musel si vypýtať jeho povolenie. O tom svedčí aj úryvok z nasledujúceho listu: „...služobník Vašej milosti Pusztai mi odovzdal list Vašej milosti, v ktorom mi Vaša milosť povolila prispôbiť domy pod hradom tak, aby som mal širší vchod do mojej záhrady, túto ochotu odplatím nielen Vašej milosti, ale aj deťom Vašej milosti...“²⁸ Štefana tiež zapojil do dodávok potrebného stavebného materiálu k rekonštrukčným prácam hradu a tiež k výstavbe svojho paláca: „Žiadam Vašu milosť, môj milý pán brat, aby mi Vaša milosť pomohla pri donáškach dreva k stavbe hradu. Dajte priniesť poddaným i zo Svätého Jura a z Pezinku sem do Bratislavy 150 vyrezaných stromov...“²⁹

Od 30. rokov je jasné, že Štefan Pálffy prenechal mladšiemu bratovi nielen možnosť postaviť si veľký palác na bratislavskom hradnom panstve, ale poskytol mu tiež priestor zasahovať do iných sfér svojho života. Pavol Pálffy mu radil, akú kúru použiť pri chorobách,³⁰ odporučil mu „najlepšieho“ lekára³¹ alebo mu poradil, ako získať čo najviac peňazí zo zálohovaného striebra.³² Keď sa Štefan a Ján Pálffyovci pohádali na rozdelení dedičského podielu v panstve Svätého Jura a Pezinku, prevzal rolu sprostredkovateľa a tvrdo ich

²⁶ Podrobnejšie o bratislavskom záhradnom paláci Pavla Pálffyho pozri: FUNDÁRKOVÁ, Anna. Pálffy Pál építkezései. In *Sic Itur ad Astra: a Sic Itur ad astra Egyesület folyóirata*. 2003, roč. 15, č. 1, s. 15-34; FUNDÁRKOVÁ, Anna: Bratislavský palác Pavla Pálffyho. In FEJTOVÁ, Olga – LEDVINKA, Václav – PEŠEK, Jiří (ed.). *Život pražských paláců. Šlechtické paláce jako součást městského organizmu od středověku na prahu moderní doby*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2009, s. 557-574.

²⁷ S. LAUTER, Éva. Pozsony városának szerezvénye. In HORN, Ildikó – G. ETÉNYI, Nóra (ed.). *Idővel paloták... Magyar udvari kultúra a 16.-17. században*. Budapest: Balassi Kiadó 2005, s. 161.

²⁸ Pavol Pálffy Štefanovi Pálffymu, Viedeň, 3. 5. 1644. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IV., F. V., Karton Nr. 9, Nr. 259; JEDLICSKA, ref. 14, list č. 761, s. 493.

²⁹ Pavol Pálffy Štefanovi Pálffymu, bez miesta, 23.6.1637. JEDLICSKA, *Eredeti* ref. 14, list č. 351, s. 185.

³⁰ Poradil mu napríklad vyskúšať „arianca“ – kúru, ktorú vraj používal tri roky a zaplatil za ňu 100 zlatých. List Pavla Pálffyho Štefanovi Pálffymu, Bojnica, 11.7.1641. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IV., F. V., Karton Nr. 9, Nr. 138; JEDLICSKA, ref. 14, list č. 577, s. 295.

³¹ Na viedenskom dvore považoval Pavol Pálffy za najlepšieho lekára „doktora Rechberga“ a v Uhorsku „doktora Gaigera“. List Pavla Pálffyho Štefanovi Pálffymu, Viedeň, 2.5.1641. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IV., F. V., Karton Nr. 9, Nr. 129; JEDLICSKA, ref. 14, list č. 551, s. 281.

³² List Pavla Pálffyho Štefanovi Pálffymu, Viedeň, 12.4.1643. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IV., F. V., Karton Nr. 9, Nr. 729; JEDLICSKA, ref. 14, list č. 648, s. 333.

napomenul: „Úprimne píšem Vašej milosti, že s veľkou bolesťou som sa dozvedel z listu Vašej milosti, že napriek mojej prosbe ste tú vec s pánom bratom Jánom Pálffym dali na súd, bude to hanba pre náš rod, keď to vyjde najavo...“³³

Činorodý predseda Uhorskej komory sa zhostil aj úlohy zorganizovať študijnú cestu Mikuláša, jediného syna Štefana Pálffyho. Je viac než pravdepodobné, že tak učinil nielen pre upevnenie príbuzenských vzťahov. Mikuláš Pálffy bol v roku 1641, v čase nástupu na svoju *Kavalierstour*, budúcim seniorom rodu, keďže Ferdinand Pálffy, jediný syn Jána Pálffyho, si vybral cirkevnú dráhu a manželstvo Pavla Pálffyho s Františkou Khuen de Belasi bolo zatiaľ bezdetné. Predseda Uhorskej komory zabezpečil všetky potrebné detaily k úspešnému priebehu zahraničnej cesty Mikuláša Pálffyho, počas ktorej vyhľadal baavorský Ingolstadt a absolvoval okružnú cestu po Taliansku, tzv. Giro d'Italia. Vybral mu dvor majstra a ostatných členov sprievodu, zaošetroval mu výbavu, oblečenie a zabezpečil miesto uloženia zmeniek počas cesty. O miestach, ktoré mal jeho synovec navštíviť a kde mal študovať, sa radil aj s vplyvným švagrom Maximiliánom von Trauttmansdorffom.³⁴ Štefanovi Pálffymu takto prišla na úroveň „platiča účtov“, pričom ho brat Pavol neustále nabádal, aby nezabudol na túto svoju dôležitú povinnosť.³⁵ Takisto podnikol kroky, aby naštartoval synovcovu kariéru ako budúceho hlavného veliteľa pevnosti Tata. Štefan mal napísať panovníkovi list presne podľa inštrukcií, ktoré mu dal Pavol.³⁶

Postupom času to však neboli iba súkromné záležitosti, ktoré Pavol Pálffy vzal do svojich rúk namiesto svojho brata. Zatiaľ čo nie je známe, či to bolo pre zhoršujúci sa zdravotný stav novozámockého hlavného kapitána, no mladší brat ho musel postupom času čoraz viac napomínať v súvislosti s výkonom jeho povinností v tejto funkcii. „Dozvedel som sa, že sa uprázdnilo dva veliteľské posty na miesto pána Szombathelyiho a Petra Kisa, okrem toho aj pán Mikuláš Ladányi sa uchádza o miesto kapitána v Palanke. Preto žiadam Vašu milosť, môj milý brat, aby ste nevrhali časom a začali konať. Poznám pána Ladányiho, je to súčasný človek, podporte jeho a aj ostatných, aby sa o Vašej milosti nerozšírila povest, že nedokážete presadiť svojich kandidátov, lebo takto by ste stratili autoritu...“³⁷ Prešli dva mesiace a v septembri 1641 Štefan Pálffy ešte stále neuviedol svojich nominantov, v dôsledku čoho s ním brat čoraz viac strácal trpezlivosť: „Je mi ľúto, že nepočúvate svojich dobrodincov a svojím omeškaním si spôsobuje Vaša milosť ťažkosť...“³⁸

³³ List Pavla Pálffyho Štefanovi Pálffymu, Viedeň, 19.2.1642. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IV., F. V., Karton Nr. 9, Nr. 177; JEDLICKSKA, ref. 14, list č. 776, s. 387.

³⁴ List Pavla Pálffyho Štefanovi Pálffymu, Viedeň, 26.8.1644. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IV., F. V., Karton Nr. 9, Nr. 269; JEDLICKSKA, ref. 14, list č. 776, s. 387.

³⁵ Podrobnejšie pozri: FUNDÁRKOVÁ, Anna. Význam výchovy a vzdelávania v rode Pálffyovcov v 16.-17. storočí. In *Historický časopis*, 2010, roč. 58, č. 3, s. 393-424.

³⁶ List Pavla Pálffyho Štefanovi Pálffymu, Gneredorf, 6.9.1642. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IV., F. V., Karton Nr. 9, Nr. 212; JEDLICKSKA, ref. 14, list č. 703, s. 359.

³⁷ List Pavla Pálffyho Štefanovi Pálffymu, Bojnice, 5.7.1641. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IV., F. V., Karton Nr. 9, Nr. 137; JEDLICKSKA, ref. 14, list č. 576, s. 294.

³⁸ List Pavla Pálffyho Štefanovi Pálffymu, Viedeň, 14.9.1641. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IV., F. V., Karton Nr. 9, Nr. 151; JEDLICKSKA, ref. 14, list č. 609, s. 314.

Zásahy Pavla Pálffyho do kompetencií brata však nezostali iba na úrovni napomínania. Pozoruhodne to dokumentuje aj spôsob, akým sa angažoval v otázke obsadzovania stoličných funkcionárov v Bratislavskej stolici, hoc i županom bol Štefan Pálffy. Roku 1643, keď sa v stolici uvoľnili viaceré posty, svoje návrhy na vhodné kandidátov vyslovil ešte opatrne: „To, že to Vaša milosť ešte nevybavila, súvisí podľa môjho názoru jednak s tým, že ste dostali rôzne správy a udiali sa rôzne zmeny, na druhej strane však Vaša milosť pre množstvo povinností na to zabudla...“ Hoci nemenoval svojich nominantov, vyslovil názor, že „súčasný notár pán Gašpar Lippay³⁹ je veľkou záťažou pre stolicu, viem, že Vaša milosť sa dozvedela, aké chyby napáchal. (...) Predošlí stoliční notári, protonotári a ostatní ľudia, ktorí sa vyznali v zákonoch, by ho neprijali medzi seba ani ako pisára...“⁴⁰ O dva roky neskôr však bol Pavol Pálffy už menej opatrný pri vyslovení svojho názoru, najmä potom, keď sa do otázky budúcich stoličných funkcionárov zamiešal aj jeho politický súper ostrihomský arcibiskup Juraj Lippay: „Dopo čul som sa, že súčasný podžupan stolice pán Ebeczky chce rezignovať a už medzičasom aj odstúpil. Vraj Jeho milosť pán arcibiskup⁴¹ už na písal Vašej milosti o svojich predstavách, ktorých ľudí by chcel presadiť. Lenže z funkcie Vašej milosti vyplýva, že nie ste povinný zohľadniť jeho kandidátov. Musíte nominovať takých ľudí, ktorí jednak poznajú zákony našej krajiny a na druhej strane to musia byť osoby, ktoré poslúchajú Vašu milosť ako župana a nie pána arcibiskupa.“ Ná sledne otvorene menoval svojho kandidáta: „...Vaša milosť nech nezabudne na pána Štefana Mórocza, dúfam, že to je osoba, ktorá je jednak najvhodnejšia pre tento úrad a tiež bude Vašej milosti vyhovovať...“⁴²

Sebavedomé miešanie sa Pavla Pálffyho do záležitostí, ktoré patrili výlučne do kompetencie brata, však bolo jasným ukazovateľom toho, akú významnú pozíciu dosiahol v rodine. K tomu, že napokon aj reálne prevzal prvenstvo od starších bratov, napomohla tragická náhoda. V marci 1646, v tesnej časovej následnosti zomrel obidvaja jeho bratia, Štefan aj Ján.

Županom Bratislavskej stolice, kapitánom Bratislavského hradu a majiteľom hradného panstva sa stal Pavol Pálffy. Navyše, aj v politickej sfére sa mu podarilo dosiahnuť vrchol kariéry. Začiatkom roku 1646 sa stal krajinským sudcom, v septembri toho istého roku bol vymenovaný za skutočného člena Tajnej rady a o tri roky neskôr bol zvolený za palatína. Medzičasom sa mu narodili aj vytužení synovia, Ján Anton (1642 – 1679) a Ján Karol (1645-1694). Mnohé naznačuje tomu, že Pavol si chcel ponechať prvenstvo v rode pre svoju líniu. Pozoruhodná je v tejto súvislosti donačná listina od Ferdinanda III. na bratislavské hradné panstvo, ktorú spomína Pálffy vo svojom hlásení panovníkovi z júla roku 1650.⁴³ V nej sa

³⁹ Brat ostrihomského arcibiskupa Juraja Lippayho, od roku 1646 predseda Uhorskej komory.

⁴⁰ List Pavla Pálffyho Štefanovi Pálffymu, Stupava, 1.1. 1643. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IV., F. V., Karton Nr. 9, Nr. 224; JEDLICKSKA, ref. 14, list č. 715, s. 715.

⁴¹ Ostrihomský arcibiskup Juraj Lippay.

⁴² List Pavla Pálffyho Štefanovi Pálffymu, Plavecký hrad, 29. 10. 1645. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IV., F. V., Karton Nr. 9, Nr. 311; JEDLICKSKA, ref. 14, list č. 829, s. 410.

⁴³ Text donačnej listiny sa nám zatiaľ nepodarilo nájsť. Hlásenie Pavla Pálffyho Ferdinandovi III., Bojnice, 3. 7. 1650. ÖStA, HHStA, Türkei I, Fol. 6-14.

údajne uvádzalo, že „po vymretí m ůzskej línie Pálffyovcov m á panstvo zdedi ť rod Trauttmansdorff.“ Keďže Pálffyho arcibiskup Lippay obvinil, že donáciu získal „podvodom“, ten sa m usel bráni ť a uviedol, že tým to krokom chcel vyjadri ť svoju „náklonnos ť vo či Trauttmansdorffovcom ako svojim príbuzným.“⁴⁴

Pre snahu Pavla Pálffyho ponecha ť si hodnos ť župana v Bratislavskej stolici a tým vlastne aj prvenstvo v rode vo svojej línii, vypukol s por medzi ním a synovcom Mikulášom, do ktorého sa o čividne zapojili aj jeho politickí súper i. Je škoda, že zatia ť nie sú k dispozícii archívne materiály, ktoré by prezradili viac o tomto rodinnom konflikte, no o jeho intenzite ve ťa prezrádza nasledujúci úryvok z listu krajinského sudcu: „Do dnešného d ůňa som čakal na list Vašej milosti, m ôj milý synovec, čo sa týka panstiev Pezinok a Svätý Jur. Źelal som si, aby sme to zariadili pekne m edzi sebou, ako rodi ůa, navrhol som V á m riešenia, len keby som videl ochotu Vašej milosti, ale nedostal som od V ás list, hoci tvrdíte, že ste mi odpovedali, ani ústne sa nevyjadrite. Nemôže m si o tom, milý p án synovec, myslie ť nič iné, len že m a ťaháte za nos, považujete celú záležitos ť za hru. Vaša milos ť sa tvári, že chce so m nou vyjednávať, ale nič nepodnikne a klame, pri tom ja sa voči Vašej milosti správam ako príbuzný.“⁴⁵

Źiaľ, nie je známe, ako sa napokon podarilo Pavla Pálffyho odradi ť od toho, aby po vymretí jeho línie po meči sa stali dedičmi bratislavského panstva Trauttmansdorffovci. So synovcom viedol zdĺhavé rokovania, výsledkom ktorých muselo by ť istotne viacero dohôd, no zatia ť sa našla iba zm luv a z roku 1648, v ktorej si Pa vol a Mikuláš Pálffy rozdelili m edzi sebou majetky. K najdôležitejšími bodom tejto dohody patrilo, že Pavol Pálffy prenechal svoju čas ť z hradu Červený Kameň s podmienkou, že ak by Mikuláš P álffy zomrel, vráti sa táto štvrtina Pavlovi Pálffymu a jeho mužským potomkom. Ka štieľ v Suhej nad P arnou, pozostalos ť po Jánovi Pálffym , si rozdelili m edzi sebou na polovicu. Hrad v Častej sa stal vlná stníctvom Mikuláša Pálffyho. Strýko a jeho synovec sa dohodli na ťažbe dreva v lesoch a podarilo sa im tiež dohodnú ť o panstve Pezinok a Svätý Jur.⁴⁶

Ohľadom bratislavských funkcií vznikla zaujím avá situácia. Vo verzii testam entu Pavla Pálffyho z 18. decem bra 1653 sa uvádza, že „Bratislavské panstvo a hodnos ť kapitána Bratislavského hradu, v zmysle donácie m ôjho nebohého otca, som rozdelil na dve strany a to medzi m ôjho synovca Mikuláša Pálffyho a m ôjho staršieho syna.“⁴⁷ V praxi toto ustanovenie dopadlo nasledovne: od 13. decem bra 1653 bol nosite ľom týchto hodností Mikuláš Pálffy.⁴⁸ Po jeho smrti tituly zdedil jeho bratranec a najstarší syn Pavla Pálffyho, Ján Anton Pálffy.⁴⁹ Bola to skutočne zvláštna hra osudu, že o prvens tve v tomto magnátskom rode opäť rozhodla

⁴⁴ Hlásenie Pavla Pálffyho Ferdinandovi III., Bojnice, 3. 7. 1650. ÖStA, HHStA, Turcica, Fol. 6-14.

⁴⁵ List Pavla Pálffyho Mikulášovi Pálffymu, Bojnice, 29. 7. 1647. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. VI., F. I., Karton Nr. 14, Fr. 1.

⁴⁶ Dohoda medzi Pavlom Pálffym a Mikulášom Pálffym z roku 1648. ÖStA, HHStA, Familienarchiv Pálffy, A. I., L. IX, F. I., Karton Nr. 18

⁴⁷ JEDLICKSA, ref. 14, list č. 964, s. 477.

⁴⁸ JEDLICKSA, ref. 14, s. 505.

⁴⁹ JEDLICKSA, ref. 14, s. 507.

tragická náhoda, pretože ďalšia dvojica bratov Pálffyovcov zomrela v krátkej časovej následnosti: 3. novembra 1694 skonal v Miláne Ján Karol Pálffy a o tri týždne neskôr (29. novembra) v Bratislave aj jeho starší brat Ján Anton Pálffy.⁵⁰ Keďže obidvaja boli bezdetní, nimi vymrela lnia Pavla Pálffyho. Seniorát v dôsledku toho získal vnuk Štefana Pálffyho, neskorší palatín Mikuláš Pálffy (1657 – 1732).

Rodinná stratégia uhorských magnátskych rodov v priebehu 16. – 17. sa zakladala na snahe zaistiť kontinuitu rodu a na úsilí dosiahnuť najvyššie politické, vojenské a cirkevné funkcie. Ako vidno aj z príkladu rodu Pálffy, medzi súrodencami vládla „rovnosť šancí“, preto aj mladší súrodenci mali možnosť predbehnúť tých skôr narodených. Základom úspešnej kariéry bola vhodné vybratá partiá z domácej šľachty, ale aj z viedenskej dvorskej aristokracie, vytváranie sietí užitočných kontaktov a získanie priazne panovníka. Ten, kto najviac profitoval z týchto faktorov, dosiahol najvyššie pozície a najprestížnejšie postavenie v rode, bez ohľadu na to, na ktorom mieste bol v poradí súrodencov. Samozrejme, pri súdobých pomeroch a stave medicíny sa prvenstvo v rode dalo dosiahnuť aj takpovediac „prirodzenou cestou“ – ak starší súrodenci skôr zomreli. Je však zaujímavé, že napriek deleniu majetkov medzi viacerými súrodencami existovala snaha zachovať titul dedičného župana vždy pre prvorodeného, resp. najstaršieho člena rodu, čo vlastne symbolizovalo aj vedúcu pozíciu dotýčajúcej osoby v rodine.⁵¹

Cituj:

FUNDÁRKOVÁ, Anna. Zápas o prvenstvo? Rodinná politika a stratégia Pálffyovcov v prvej polovici 17. storočia. In *Forum Historiae*, 2010, roč. 4, č. 2. ISSN 1337-6861
http://www.forumhistoriae.sk/FH2_2010/texty_2_2010/fundarkova.pdf

Mgr. **Anna Fundárková**, PhD, M.A. je vedeckou pracovníčkou oddelenia novoveku na Historickom ústave SAV v Bratislave. Zaoberá sa najmä politickými dejinami prvej polovice 17. storočia a šľachtickým rodom Pálffyovcov. Publikuje v domácich i zahraničných periodikách, najmä v Maďarsku a Rakúsku. Okrem množstva vedeckých štúdií je editorkou konferenčného zborníka Fundárková, Anna – Pálffy, Géza (ed.): *Pálfiocsi v novoveku – vzostup významného šľachtického rodu*. Bratislava 2003 a autorkou práce *Ein ungarischer Aristokrat am Wiener Hof des 17. Jahrhunderts : Die Briefe von Paul Pálffy an Maximilian von Trauttmansdorff (1647-1650)*. Wien, 2009. 97 s.

Kontakt: annafund@gmail.com

⁵⁰ JEDLICKSKA, ref. 14, s. 507 a 508.

⁵¹ Je pozoruhodné, že no siteľkami titulu dedičného župana mohli byť aj ženy, samozrejme iba v prípade, ak práve v rodine nebol pre úmrtie vhodný kandidát, ktorého by mohli vymenovať. V Uhorsku na to zatiaľ poznáme tri príklady: Mária Habsburskú, ktorá bola hlavnou županou stolicy Mošon v rokoch 1528-1535, Annu Báthoryovú, ktorá ten to úrad zastávala v stolicích Kráľovského Stredného Szolnok v rokoch 1545-1547 a Alžbetu Czoborovú, ktorá bola hlavnou županou Oravskej stolice v rokoch 1621-1626. Za túto pripomienku ďakujem dr. Tünde Lengyelovej.